

principiële in vraag werd gesteld en de heffing op kapitaalinkomsten in de wet van 1962 consequent naar draagkracht van de belastingplichtige werd doorgedrukt, bleven politieke krachten dit succesvol dwarsbomen. De politieke impact van verdedigers van de kapitaalhouders in de Liberale Partij en bij de rechterzijde van de Katholieke Partij maakte dat de fiscale capaciteit van de Belgische staat steeds ondermaats bleef. Kapitaalbezitters hadden steeds opportuniteiten om hun inkomsten te onttrekken aan beslag door de staat en maakten daar ook massaal gebruik van.

Hiermee nauw verbonden is de opkomst van België (en Zwitserland) op het einde van de negentiende eeuw als een fiscaal paradijs voor vooral Frans kapitaal dat bescherming zocht tegen hun meer actieve fiscus. Toen de buurlanden hun fiscaal beleid 'moderniseerden' in de zin van (hogere) heffingen op inkomsten uit roerend kapitaal, bood België een veilige haven. Sinds de financiële crisis van 2008 zit het historisch onderzoek naar belastingparadijzen in de lift en Watteyne integreert deze literatuur in zijn onderzoek. Hij geeft aan hoe in het Belgisch beleid sinds de eeuwwisseling terdege rekening werd gehouden met deze instroom van kapitaal op de vlucht. Bij de trage 'modernisering' van het Belgisch fiscaal beleid ontzien de beleidsvoerders duidelijk dit buitenlands kapitaal dat als een belangrijke stimulans voor de Belgische economie wordt beschouwd. Ook de opkomst van Luxemburg als het Belgische fiscale paradijs wordt aangeraakt, maar de auteur realiseert zich (p. 8) dat de fiscale concurrentie tussen staten meer gedegen onderzoek vereist. Het is evenwel de verdienste van de auteur die thema te lanceren, een thema dat zowel bij Van de Perre als Hardewyn ontbrak.

De merite van dit boek is dat de auteur gedurende 132 jaar fiscale geschiedenis zijn focus op de politieke bescherming van de kapitaalbezitters tegen een 'te inhalige staat' aanhoudt, inclusief van vermogenden uit het buitenland. Het is de rode draad die doorheen de historische analyse loopt en zo de lezer bij de hand houdt. Hardewyn volgt

daarentegen veel verhaallijnen wat de complexiteit van het fiscaal beleid eer aandoet, maar veel van de lezer vergt. Jammer dat de auteur, net zoals Hardewyn trouwens, geen index heeft ingelast waarmee de lezer, eventjes verloren tijdens zijn moeizame reis doorheen de fiscale geschiedenis, zijn/haar geheugen over een persoon of een thema snel kan opfrissen.

Frank Caestecker

FREDERIK VERLEDEN, EMMANUEL GERARD
De Belgische regeringen sinds 1831. Ministers, bevoegdheden, partijen. Naslagwerk (Standen en Landen 115)

Brussel, ASP, 2022, 420 p.

Terwijl we deze recensie schrijven wordt gewerkt aan de vorming van een nieuwe federale regering, de 106^e sinds 1831. Dat blijkt uit het boek *De Belgische regeringen sinds 1831* van Frederik Verleden en Emmanuel Gerard. Dit naslagwerk lijst 105 regeringen en hun (veranderende) samenstelling minutieus op en gebruikt daarvoor literatuur en bronnenmateriaal. Het boek bevat bovendien een register van alle 622 ministers en staatssecretarissen die van een of meer regeringen deel hebben uitgemaakt, met vermelding van datum van geboorte en overlijden.

De beschrijving van elk van de 105 regeringen wordt voorafgegaan door een inleiding waar een aantal kenmerken en evoluties van de regeringen worden beschreven op basis van de analyse van de verzamelde gegevens. Zo vernemen we bijvoorbeeld dat Walthère Frère-Orban het langst minister is geweest (23 jaar), Paul-Henri Spaak en Didier Reynders dicht in de buurt komen (respectievelijk 21 en 20 jaar), vrouwen pas laat tot het ambt geroepen werden (1965), maar dat Laurette Onkelinx 16 jaar minister is geweest en dat sinds 2002 een regering bestaande uit enkel mannen of enkel vrouwen in strijd is met de Grondwet.

De inleiding gaat nader in op de grondwettelijke status van de regering, de vorming en het ontslag van een regering, de rol van het staats-hoofd, van de regeringsleider (vanaf november 1918 de Eerste Minister) en van de politieke

partijen die een steeds grotere rol gingen spelen in de vorming en in het functioneren van de regering. De impact van de grondwetswijzingen en van de staatsvormingen wordt hier eveneens beschreven. In de inleiding verantwoorden de auteurs de criteria die ze gebruiken voor het afbakenen van de regeringen. Het begin en het einde van een regering zijn niet altijd eenduidig, terwijl net dat van belang is om te kunnen spreken van een nieuwe regering. In dit boek worden drie criteria gebruikt om uit te maken of er sprake is van een nieuwe regering: een door de koning aangestelde formateur die zijn opdracht succesvol afrondt; verandering van de partijpolitieke samenstelling van een regering en tenslotte het vervangen van de regeringsleider/Eerste Minister buiten een formatie. Om van een nieuwe regering te kunnen spreken dient aan minstens één van die drie criteria te zijn voldaan.

De auteurs benadrukken dat het naslagwerk handelt over de regering als collectief, niet zozeer over de individuele ministers. Ze verantwoorden die keuze door te wijzen op de centrale rol die de regering speelt in het staatsbestuur. Het accent ligt op de personele en partijpolitieke samenstelling van de regering, de regeringsleider en de Eerste Ministers en op de specifieke bevoegdheden van elke minister (of staatssecretaris of minister zonder portefeuille) in elk van de regeringen. Daarbij worden ook veranderingen in de bevoegdheden van een bepaalde minister of staatssecretaris in eenzelfde regering vermeld. Voor elke regering wordt de begin- en einddatum aangegeven, de levensduur en de periode waarin de regering ontslagnemend was, telkens in dagen. De chronologie van elke regering wordt gedetailleerd. Daarbij komen naast vorming, benoeming en ontslag, belangrijke tussentijdse evenementen aan bod die het leven van een regering bepaald hebben zoals bijvoorbeeld het toekennen van bijzondere machten of het overlijden van koning Boudewijn in 1993. Nieuwe evoluties worden eveneens aangegeven zoals bijvoorbeeld toen de koning in 1935 voor het eerst de sociale partners raadpleegde bij de vorming van de regering. De sleutelmomenten worden steeds geduid met verwijzing naar bron-

nen en literatuur. Hier komen we bij een sterk punt van dit naslagwerk: de grondige empirische onderbouwing. De auteurs vermelden systematisch de publicaties waarop ze steunen en de in het Belgisch Staatsblad gepubliceerde koninklijke besluiten met de benoemingen van de ministers, met aanduiding welke minister tegentekende (bij de benoeming van ministers moest de koning eveneens een ministeriële tegenhandtekening hebben). Ook wordt systematisch verwezen naar de parlementaire bronnen voor de vertrouwensstemmingen of, waar voorhanden en relevant, naar de verslagen van de ministerraad. Het valt op dat soms een beroep moest worden gedaan op de pers omdat de informatie niet terug te vinden was in de officiële bronnen.

Dit naslagwerk is een aanwinst voor de politieke geschiedenis omdat het betrouwbare informatie verschaft over een instelling van centrale betekenis voor het functioneren van het politieke systeem. Het werk is het resultaat van grondig empirisch onderzoek, is methodologisch doordacht en door de homogene manier van presenteren worden nieuwe evoluties snel duidelijk en vaak ook expliciet geduid. Wie het boek helemaal doorneemt geeft er zich rekenschap van dat de rol van de regering in de loop van bijna twee eeuwen sterk is uitgebreid en dat die regering zich een plaats heeft weten te veroveren in het politieke bestel, hoewel de grondwet de regering als institutie eigenlijk niet kent en het enkel heeft over de ministers. Wat een beetje weinig uit de verf komt is de uitbreiding van het takenpakket en de bevoegdheden van de regeringen, een gevolg van de veranderende rol van de staat. Hier had op basis van het verzamelde feitenmateriaal in de inleiding iets meer kunnen worden gezegd.

De informatie in dit naslagwerk is bijgehouden tot 20 november 2022. Ze is echter ook digitaal beschikbaar in de databank Belelite (Koninklijke Commissie voor Geschiedenis). Dat vergemakkelijkt niet alleen het gebruik, maar laat tevens actualisering toe.

Dirk Luyten